

Hiidenheimo Artturi

Artturi Hiidenheimo (1877–1956) – vihtiläinen kunnallisneuvos, kansanedustaja

Artturi Fredrik Hiidenheimo oli vihtiläinen kunnallisneuvos, jonka elämäntyö versoi maataloudesta monille yhteiskunnan, liike-elämän ja kulttuurin vainioille. Hän oli 1900-luvun alkupuolen ajan merkittävä valtakunnallinen vaikuttaja mm. maatalouden yhdistys- ja osuustoiminnassa, kunnalliselämässä, kansanedustajana, kirkollishallinnon asiantuntijana sekä pankki-, vakuutus- ja yritystoiminnassa.

Lapsuus ja nuoruus

Artturi Fredrik Hiidenheimo (Törnström vuoteen 1906) syntyi 1877 Vihdissä. Hän kuului talonpoikaiseen sukuun, joka oli omistanut Oravalan talon Vihdissä ainakin vuodesta 1543 alkaen. Artturi Hiidenheimon vanhemmat olivat maanviljelijä, taloustirehtööri Sven Israel Hiidenheimo (Törnström vuoteen 1906) ja Karoliina Kristiina Tolpo. Viime mainitun isä oli maanviljelijä, valtiopäivämies Axel Gabriel Tolpo. Sven ja Karoliina Törnströmin perheeseen syntyi neljä poikaa, joista Artturi oli nuorin. Tyttäriä perheessä oli viisi, joista vain kaksi eli aikuisiksi.

Kansakoulun jälkeen Artturi Hiidenheimo kävi Virolahdella Harjun kaksitalvisen maanviljelyskoulun 1895–1897. Hänestä Oravalan talon seuraava isäntä, sillä vanhemmat veljet olivat etsineet elämänuransa toisaalta. Harjun maanviljelyskoulussa ollessaan Hiidenheimo joutui mukaan Vihtori Peltosen eli Johannes Linnankosken käynnistämään suomenkielisten talonpoikien kulttuurin kehittämistyöhön, jolla oli ratkaiseva vaikutus Hiidenheimon myöhempiin elämänvaiheisiin.

Hiidenheimosta tuli 1897 Uudenmaanläänin Maanviljelysseuran perustajajäsen. Seuran kautta Artturi hän liittyi tärkeisiin maataloudellisiin osuustoimintayhteisöihin, joilla oli suuri merkitys suomalaisten maanviljelijöiden kehityksessä sekä ammatillisesti että sivistyksellisesti.

Oravalan isäntä

Artturi Hiidenheimo osti 1898 kotitalonsa vanhemmiltaan ja ryhtyi isänsä toivomuksesta maanviljelijäksi, vaikka olikin harkinnut kaupalliselle alalle ryhtymistä. Hiidenheimosta tuli myös 1898 myös Vihdin Säästöpankin kamreerin apulainen ja vuoden 1899 alusta pan-kin kamreeri. Tämä tehtävä ei vienyt aluksi paljon aikaa, sillä pankki oli kymmenkunta seuraavaa vuotta avoinna vain yhtenä lauantaina kuukaudessa.

Hiidenheimo solmi 1900 avioliiton Kaarle Ojaseen ja Mariaana Hangasniemen vanhimman tyttären Fanny Maria Naeman (1874–1928) kanssa. Perheeseen syntyi runsaan 11 vuoden aikana kuusi lasta,

joista vanhin kuoli päivän ikäisenä. Muut lapset olivat Saara (1902–1988), Kristiina (Kirsti) (1905–1993), Antti (1907–1944), Maija Helena (1909–1979) ja Pirkko-Liisa (1911–1996). Maija-tytär ei pystynyt lapsuuden vaikean sairauden vuoksi käymään koulua. Hän asui kotona ja oli apuna erilaisissa kotitalouden askareissa. Fanny Hiidenheimo kuoli 54 vuoden ikäisenä vuonna 1928.

Ensimmäisen puolisonsa kuoltua Artturi Hiidenheimo solmi 1929 toisen avioliittonsa sosiaaliministeriön naispuolisen köyhäinhoidon apulaistarkastajan Elli Tavastähden (s. 1883, aik. Tawaststjerna) kanssa, joka oli ollut usean vuoden ajan hänen eduskunta- ja puoluetoverinsa. Elli Hiidenheimo osallistui avioliitossa ollessaan poliittiseen ja yhteiskunnalliseen elämään sekä niihin julkisiin velvollisuuksiin, joita hänen miehensä osaksi tuli yhteiskunnan monipuolisena vaikuttajana. Elli Hiidenheimo kuoli vuonna 1950.

Yhteisten asioiden hoitaja

Artturi Hiidenheimo otti heti täysi-ikäiseksi tultuaan yhdistysrientojen ohella osaa kotikunnan asioiden hoitoon. Tarmokas isäntä tuli pian tunnetuksi oman kunnan lisäksi myös ympäröivässä maakunnassa. Yritys eduskunnan jäseneksi 1907 ei tuottanut tulosta, mutta 1909 hänet valittiin Vihdin ensimmäiseen kunnanvaltuustoon. Hänestä tuli heti valtuuston varapuheenjohtaja ja seuraavana vuonna puheenjohtaja yhdeksän vuoden ajaksi. Julkisten luottamustehtävien myötä Artturi Hiidenheimo joutui yhä enemmän mukaan myös pankki- ja liiketoimintaan.

Punaisen vallan aikana vuonna 1918 Artturi Hiidenheimo joutui kumouksellisten vasemmistolaisten vainon kohteeksi, mutta hänen onnistui päästä vapauteen Riihimäen vankilasta ja piiloutua häntä murhaamaan lähetetyiltä punaisten partioilta. Hänen veljensä Pentti Hiidenheimo sen sijaan joutui punaisten murhaamaksi Nummella helmikuun puolivälissä 1918. Rauhan palaamisen jälkeen Artturi Hiidenheimo määrättiin valtiorikosylioikeuden jäseneksi. Hän vaati henki- ja omaisuusrikoksia tehneiden rankaisemista, mutta tunsu sääliä harhaan johdettuja ja syyttömästi kärsimään joutuneita sekä vankileirillä henkensä menettäneitä kohtaan.

Artturi Hiidenheimon kiinnostus puoluepoliittista toimintaa kohtaan kasvoi 1910-luvun lopulla. Vuoden 1917 aikana hän oli mukana maataloustuottajien ryhmässä perustamassa uutta Kansanpuoluetta. Kun Kansallinen Kokoomuspuolue perustettiin vuoden 1918 lopulla, siirtyi Artturi Hiidenheimo pysyvästi tämän puolueen riveihin. Hänet valittiin kolmesti kansanedustajaksi Uudeltamaalta ja hän oli siten Kokoomuspuolueen edustajana vuosien 1919–1926 valtiopäivillä.

Eläkeikänsä tultuaan Hiidenheimo pyrki vähitellen luopumaan monista yhteiskunnan ja liike-elämän velvollisuuksista. Kuolemaansa asti hän piti kuitenkin tehtävänsä monissa rakkaiksi käyneissä yhteisöissä, joista on syytä mainita Kansallis-Osake-Pankki, Vakuutusyhtiö Aura, Oy Hermetic Ab, Oy Olkkala, Asunto-osakeyhtiö Vihtilä, Uudenmaan Maamieskoulu, Suomen Raakasokeritehdas, Vihdin Säästö-pankin isännistö ja Kansallisen Kokoomuspuolueen Säätiö.

Artturi Hiidenheimo oli aivan vuoden 1955 loppuun saakka aktiivisesti mukana luottamustehtävissään ja liike-elämässä. Sairaus mursi hänen voimansa äkillisesti vuoden 1956 alussa ja hän kuoli 14.1.1956 kymmenkunta päivää sairaalassa oltuaan.

Maataloudesta talouselämän pariin

Artturi Hiidenheimon isältään ostama kotitalo Oravala ei ollut tarpeeksi suuri kannattavan maanviljelyn harjoittamista ajatellen. Ensimmäinen tehtävä oli peltojen parantaminen salaojituksen, lannoituksen ja koneistamisen sekä paremmin tuottavien viljelyskasvien avul-la. Uutta oli mm.

sokerijuurikkaan viljelyn aloittaminen. Edelleen Hiidenheimo kiinnitti paljon huomiota maatalouden sivuelinkeinoihin, kuten metsänhoitoon ja kalastukseen.

Toinen tehtävä oli lypsykarjan jalostaminen ja maidontuotannon lisääminen maatalouden kannattavuuden parantamiseksi. Siinä Artturi Hiidenheimo valitsi linjaksi jo lähes kadonneen länsisuomalaisen lehmän jalostamisen. Sen lisäksi sianjalostuksella oli alkuvaiheessa suuri merkitys maatilan kehittämisessä. Karjanhoidon ja -jalostuksen käytännön toteuttamisessa talon emännällä Fanny Hiidenheimolla oli huomattava osuus. Paljon varoja jouduttiin käyttämään maatalouden tarvitseman suuren rakennuskannan uudistamiseen ja lisäämiseen. Oravalan talosta tuli edistyksellisyytensä ansiosta jo 1910-luvulla virallinen harjoittelutila.

Hiidenheimo osti 1929 Oravalan yhteyteen Salmelan, suvun toisen haaran ja sittemmin ulkopuolisten omistukseen siirtyneen osan Oravalasta, eräitä vähäisempiä alueita lukuun ottamatta. Silloin syntyi jälleen lähes alkuperäisen kokoinen Oravalan tila. Samoihin aikoihin Artturi Hiidenheimo hankki omistukseensa huomattavia metsäalueita, joiden tuotto tuki myös maatalouden kannattavuutta. Hänen poikansa Antti Hiidenheimo, joka oli valmistunut maatalousteknikoksi, sai 1932 tilan maatalouden käytännön johtamisen huolekseen. Hän jatkoi erityisesti peltoviljelyn kehittämistä ja maatalouden koneistamista.

Talvi- ja jatkosodan vaikeat ajat merkitsivät suuria muutoksia myös Oravalan tilan kohdalla. Vuoden 1942 lopulla Artturi Hiidenheimo päätti luopua maatilasta ja myydä sen neljälle lapselleen. Pojalle tuli kantatila eli puolet Oravalasta, ja kolmesta tyttärestä jokaiselle tuli kolmannes tilan toisesta puolikkaasta. Kesäkuun lopussa 1944 ainoa poika Antti Hiidenheimo kaatui Karjalan kannaksella ja hänen puolisonsa Aira (o.s. Oravala) jatkoi perikunnan haltuun siirtyneen kantatilan viljelyä.

Liittyminen Pellervo-Seuraan ja tutustuminen Hannes Gebhardiin lisäsivät Artturi Hiidenheimon kiinnostusta maatalouden osuustoimintaan. Hän kuului 1900-luvun alussa suurimpaan osaan maatalouden osuustoimintayhteisöistä ja oli monissa niistä luottamustehtävissä. Kauaskantoisia ratkaisuja, joihin hän oli vaikuttamassa, olivat mm. Maataloustuottajain Keskusliiton ja sen lehden Maaseudun Tulevaisuuden perustaminen.

Osuustoiminnan vaikutus liiketoiminnan kehitykseen oli noihin aikoihin hyvin merkittävää. Hiidenheimo oli perustamassa mm. Porvoon Osuuskauppaa, Keskusosuusliike Hankkijaa, Vihdin Kauppaosuuskuntaa ja Vihdin Osuusmeijeriä. Eräs huomattava osuustoiminnallisen liikkeen haarautuma oli myös Vakuutusyhtiö Aura, jossa Hiidenheimo oli mukana sen perustamisesta kuolemaansa saakka.

Sivistys- ja kulttuuritoiminta

Artturi Hiidenheimon toiminta kansansivistystyön hyväksi alkoi kotikunnan nuoriso-, raittius- ja maamiessseuroista. Uudenmaanlänin Maanviljelysseuran kautta hän tuli mukaan perustamaan Länsi-Uudenmaan kansanopistoa ja Karjanhoitokoulua Vihtiin. Maalaisväestön sivistystason nostaminen ja ammattitaidon kehittäminen olikin Artturi Hiidenheimon päämääränä alusta alkaen. Kotikunnassa hän oli laajentamassa kansakoululaitosta kunnan kaikkiin osiin. Myöhemmin hän toimi Turun suomalaisen yliopiston ja Helsingin Yhteiskunnallisen Korkeakoulun hyväksi sekä oli 1930-luvun alussa perustamassa yhteiskoulua Vihtiin.

Hiidenheimo osallistui voimakkaasti myös vapaan sivistystyön kehittämiseen ja oli mm. perustamassa Suomen Kulttuurirahastoa ja Uudenmaan maakuntaliittoa. Hän tuki monia sivistys- ja kulttuurihankkeita tekemällä huomattavia lahjoituksia henkilökohtaisesti tai rahastojen välityksellä.

Rahastoista tärkeimmäksi muodostui Vihdissä toimiva Elli ja Artturi Hiidenheimon säätiö, joka myöntää stipendejä mm. sivistys- ja valistustoimintaan, Vihdin historiaan liittyviin tutkimuksiin sekä paikkakunnan taloudellisen toiminnan kehittämiseen.

Kotiseututyö oli erityisen lähellä Artturi Hiidenheimon sydäntä. Hänen panoksensa Kaarle Soikkelin kirjoittaman Vihdin historian aikaansaamisessa oli ratkaiseva. Hän oli myös sukunsa ja kotitalonsa perinteiden vaalija. Hänen ansiostaan julkaistiin historiikki Vihdin Oravalan sukutilasta ja hän oli vuosikymmenien ajan sukupiirin kokoava keskushenkilö.

Kunnallinen ja seurakunnallinen toiminta

Artturi Hiidenheimo oli aktiivisesti mukana Vihdin kunnan yhteisten asioiden hoidossa yli 50 vuoden ajan kunnanvaltuutettuna, lautakuntien ja toimikuntien jäsenenä sekä kunnan edustajana maakunnallisissa ja valtakunnallisissa elimissä. Hänet valittiin 1909 ensimmäiseen kunnanvaltuustoon, ja hänestä tuli heti valtuuston varapuheenjohtaja ja seuraavana vuonna puheenjohtaja vuoteen 1918 saakka. Valtuuston jäsen hän oli edelleen vuoteen 1925 saakka sekä sen jälkeen 1929–1936 ja 1946–1950.

Hiidenheimo totesi varhain kuntien yhteistyöstä koituvat edut ja pyrki jo vuonna 1911 saamaan aikaan kuntayhtymän Lounais-Suomeen. Koko maata koskeva Maalaiskuntien Liitto syntyi kuitenkin vasta vuonna 1921, jolloin Hiidenheimon panos oli merkittävä. Hänestä tuli liiton hallituksen ensimmäinen puheenjohtaja ja hän toimi tässä tehtävässä vuoden 1946 päättymiseen saakka. Hän oli 1900-luvun alkupuolella maan huomattavimpia kunnallismiehiä ja hänelle myönnettiin kunnallisneuvoksen arvonimi vuonna 1924.

Hiidenheimo oli kasvanut kotona kristilliseen arvomaailmaan ja hän koki evankelisluterilaisen kirkon ja sen sanoman tärkeäksi elämän perustaksi. Hänen oma uskonnollisuutensa tuli esiin velvoittavana hänen monissa puheissaan. Hän oli kotiseurakunnassaan merkittävä yhdysside seurakunnan jäsenten ja kirkon organisaation välillä. Artturi Hiidenheimo osallistui Vihdin seurakunnan toimintaan erityisesti hallinnon ja talouden asiantuntijana kirkkovaltuustossa 1920–1937 sekä kirkkohallintokunnan puheenjohtajana 1938–1955. Hänen kokemustaan käytettiin hyväksi 11 kirkolliskokouksessa sekä monissa suurissa ja vaikeissa komiteatehtävissä.

Puoluetoiminta

Artturi Hiidenheimo kuului alun perin vanhasuomalaisiin eli Suomalaisen Puolueen kannattajiin. Hän pyrki eduskuntaan 1907 raittiusväen tunnuksin, mutta ei tullut valituksi. Hän oli 1917 perustamassa uutta Kansanpuoluetta Maataloustuottajien Keskusliiton piirissä. Tämän puolueen kesto jäi varsin lyhyeksi, sillä sen pohjalta syntyivät 1918 Kansallinen Kokoomuspuolue ja Kansallinen Edistyspuolue. Artturi Hiidenheimo siirtyi silloin pysyvästi Kokoomuspuolueen riveihin.

Artturi Hiidenheimo valittiin vuoden 1919 eduskuntavaaleissa ensimmäisen kerran Kokoomuspuolueen kananedustajaksi Uudeltamaalta. Hän oli kananedustajana vuosien 1919–1926 valtiopäivillä ja koko ajan jäsenenä valtiovarainvaliokunnassa. Eduskuntakautenaan ja myöhemminkin Artturi Hiidenheimo edusti Kokoomuspuoluetta monissa valtion komiteoissa ja valtion omistamien teollisuusyritysten hallintoelimissä.

Muista merkittävistä valtiollisista tehtävistä on aiheellista mainita valtiorikosylioikeuden jäsenyys 1918–1919, valtion virkatalokomission jäsenyys, Uudenmaan läänin elintarviketoimiston johtajan

tehtävä, kaupp- ja teollisuusministeriön hinnoitteluneuvoston jäsenyys sekä katokomitean puheenjohtajuus. Vuonna 1928 Artturi Hiidenheimo oli ehdolla apulaismaalaisministeriksi.

Artturi Hiidenheimo oli 1920- ja 1930-luvulla Kokoomuspuolueen tunnetuimpia poliitikkoja. Siihen vaikuttivat ennen kaikkea hänen maltillinen toimintatapansa ja hänen laaja kokemuksensa maatalouden, kunnallisasioiden, pankki- ja vakuutusalan sekä liike-elämän tehtävissä. Artturi Hiidenheimo oli Kokoomuspuolueen valtuuskunnan varapuheenjohtaja 1919–1931 ja sen lisäksi hän oli vuodesta 1930 alkaen Kokoomuspuolueen Säätiön hallituksen jäsen kuolemaansa asti.

Pankki- ja vakuutustoiminta

Artturi Hiidenheimo toimi vuodesta 1899 alkaen Vihdin Säästöpankin kamreerina vuoteen 1923 ja toimitusjohtajana vuoteen 1926 saakka. Työmäärä lisääntyi vähitellen pankin toiminnan vilkastuessa. Artturi Hiidenheimo tuli 1920-luvulla mukaan Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin hallintoon ja toimi useita vuosia sen hallintoneuvoston jäsenenä ja puheenjohtajana.

Artturi Hiidenheimo oli 1910-luvun lopulla perustamassa yksityistä liikepankkia Luotto-Pankki Oy:tä. Hän siirtyi kuitenkin jo 1918 Kansallis-Osake-Pankin leiriin ja oli alusta alkaen tämän pankin hallintoneuvoston ja tarkastusvaliokunnan jäsen aina kuolemaansa saakka. Viimeiset 10 vuotta hän oli hallintoneuvoston varapuheenjohtaja.

Pellervolaisen osuustoimintaliikkeen ja maataloudellisten etujärjestöjen kautta Hiidenheimo tuli mukaan maatalouden tueksi kehitettyyn vakuutustoimintaan, jonka hoitamista varten perustettiin Suomen Maanviljelijäin Keskinäinen Tapaturmavakuutusyhdistys, myöhempi Vakuutusyhtiö Aura eri toimintamuotoineen. Hiidenheimo oli hallintoneuvoston tai johtokunnan jäsenenä mukana Aura-yhtiöiden toiminnassa vuodesta 1919 alkaen aina kuolemaansa saakka, siis yli 35 vuoden ajan.

Liiketoiminta

Artturi Hiidenheimolla oli nuoresta pitäen kyky tarkastella toimintoja liiketaloudellisesta näkökulmasta. Maatalouden kehittämiseen liittyvät hänen yksin tai naapurien kanssa toteuttamansa yritykset, mm. salaojaputkitehdas, turvepehkuitehdas ja Helsingissä toimiva maitokauppa. Vähitellen hän lähti mukaan maataloudellisen osuustoiminnan piirissä syntyneisiin liiketaloudellisiin yrityksiin, joista tärkeimmät olivat Vihdin Osuusmeijeri ja Keskusosuusliike Hankkija. Toiminta pankkimiehenä perehdytti hänet maapohjan merkitykseen sijoituksena, lainojen vakuutena ja kaupankäynnin kohteena.

Lamakauden alku 1920-luvun lopulla merkitsi Hiidenheimolle ryhtymistä eräiden muutaman hengen yhteisomistuksessa olevien yritysten toimivaksi osakkaaksi. Pitkäaikaisimmat niistä olivat Oy Olkkala ja Oy Hermetic Ab. Oy Olkkalan kautta hän kuului Suomen Sahan-omistajain ja Tiiliteollisuusliiton johtokuntaan. Artturi Hiidenheimo oli lisäksi mukana useiden liike- ja teollisuusyritysten hallintoelimissä, joista mainittakoon mm. Suomen Sähköteollisuus Oy, Sähkö Oy Gottfr. Strömberg, Vihdin Sähkö Oy, Sarvis Oy, Suomen Raakasokeri-tehdas, Itä-Suomen Raakasokeritehdas sekä Rikkihappo- ja Superfosfaattitehtaat Oy.

Huomattava taloudellinen panostus oli suuren Asunto-osakeyhtiö Vihtilän perustaminen ja sen asuintalon rakentaminen 1930-luvun alussa yhdessä rakennusmestari Otto Wuorion kanssa Helsinkiin, Pursimiehenkadun ja Kankurinkadun länsikulmauksen muodostamalle tontille. Hiidenheimo ja Wuorio omistivat aluksi yhdessä talon huoneistot, jotka olivat kaikki annettuina vuokralle.

Henkilökuvan piirteitä

Artturi Hiidenheimo oli tavattoman idearikas, aikaansaava ja määrätietoinen luonteeltaan. Hänen kantavia periaatteitaan olivat kristillisyys, raittius, rehellisyys ja isänmaallisuus. Hän vaati itseltään ja muilta hyvää järjestystä ja laadukasta työtä, mutta hän myös palkitsi uskollisia työntekijöitä. Joskus hän saattoi olla kiivas, mutta toisaalta hän oli nopeasti leppyvä. Puhujana hän oli tunteisiin vetoava ja suorastaan karismaattinen. Hän ilmaisi asiat usein esimerkkien ja vertausten avulla.

Artturi Hiidenheimon toiminta kodin, kunnan, seurakunnan ja koko suomalaisen yhteiskunnan hyväksi on ollut suorastaan käsittämättömän laaja-alainen ja mittava. Hänen muistonsa elää voimakkaana erityisesti Vihdin kunnan historiassa ja suvun piirissä. Elli ja Artturi Hiidenheimon nimeä kantava säätiö jatkaa apurahoja jakamalla hänen aloittamaansa työtä sivistys- ja valistustyön, taloudellisen toiminnan sekä historiantutkimuksen edistämiseksi Vihdin kunnassa.

Teksti: Arno Forsius. Julkaistu alun perin Vihti 500-juhlavuosisivustolla.